



Тематска
анализа/дијагностика:
Енергетика

Извршно резиме

Овој документ има за цел да ги постави појдовните основи во енергетскиот сектор како база за понатамошна изработка на Национална стратегија за развој за период 2022 – 2042 година. Со оглед на комплексноста и карактеристиките на секторот, анализата е направена одделно за секоја од следните енергетски области: електрична енергија, топлинска енергија за греење, природен гас, нафта и нафтени деривати, енергетска ефикасност (ЕЕ), обновливи извори на енергија (ОИЕ) и декарбонизација.

Предизвиците со кој се соочува овој сектор се сериозни, со оглед на потребата од негова трансформација и декарбонизација, но во исто време обезбедување доволно енергија од сопствено производство и намалување на увозната зависност. Голем број од законите и подзаконските акти, како и стратегии и акциски планови релевантни за областа се носат со задоцнување, а нивната имплементација и реализација е парцијална. Недостасува професионализам, отчетност и транспарентност во менаџирањето на државните енергетски компании, а сериозно е политичкото влијание во донесувањето на одлуките. Не постои посебно Министерство за енергетика, туку за оваа област е надлежно Министерството за економија преку својот сектор за енергетика, кој се соочува со сериозен недостаток на капацитети.

Енергетиката во моментот сеуште сериозно се потпира на јагленот за производство на електрична енергија и овој сектор придонесува повеќе од половина од вкупните емисии на стакленички гасови во земјата. Производството на електрична енергија во последните години опаѓа а увозната зависност расте. Развојот на нови енергетски капацитети се одвива со задоцнување во однос на плановите, а фосилните горива доминираат во финалната потрошувачка на енергија. ЕЕ иако е законски уредена слабо се спроведува (особено во јавниот сектор), а речиси една третина од домаќинствата се соочуваат со енергетска сиромаштија. Процесот на напуштање на јагленот мора да се одвива според принципите на т.н праведна транзиција. Предизвиците во врска со поврзувањето на мрежа на ОИЕ и балансирањето мора да се решаваат навремено, со подготовка на адекватни стратегии и долгорочни планови за инвестирање во преносната мрежа. Потребно е преиспитување на системот на субвенционирање на производителите на енергија од ОИЕ, особено на малите ХЕЦ. Треба да се ревидираат критериумите за субвенционирање на ранливите категории на потрошувачи (освен приходот и здравствената состојба да се земат во предвид и другите релевантни аспекти). Потребно е понатамошно поттикнување и зголемување на бројот на производители – потрошувачи (прозјумери), преку стимулативен надоместок за испорака на вишоците на мрежа, зголемување на инвестирањето во енергетска ефикасност на објектите, едукација и зајакнување на капацитетите на граѓаните за нивно организирање во локални енергетски задруги. Неопходно е зголемување на учеството на ОИЕ во транспортот кое во моментот е исклучително ниско. Итна диверзификација во снабдувањето со природен гас и изградба на нови когенеративни електрани за производство на електрична и топлинска енергија, за да се овозможи централизирано снабдување со топлинска енергија во поголемите градови и намалување на загадувањето.

Во моментот, централизиран систем за топлинска енергија постои само во Скопје, но помалку од една четвртина од домаќинствата се негови корисници. За греење, домаќинствата главно користат дрво за огрев и електрична енергија. Користењето на електричната енергија за греење е потребно со соодветен тарифен систем да се дестимулира. Потребно е поголемо вклучување на академијата, бизнис секторот, експертите и граѓанските организации во процесот на донесување одлуки, но истовремено да се работи и на подигање на свеста за примена на одржливи и нискојаглеродни решенија кај сите засегнати страни.